

פרשת בלק – שני

(יג) וַיָּקָם בַּלַּעַם בִּבְקָר וַיֹּאמֶר
אֶל־שָׂרֵי בָלָק לְכוּ אֵל־
אֲרַעְכֶּם כִּי מֵאֵן יְהוָה לְתַתִּי
לְהֵלֶךְ עִמָּכֶם:

יג וְקָם בַּלַּעַם, בַּצִּפְרָא,
וַאֲמַר לְרַבְרָבֵי בָלָק,
אֵיזִילוּ לְאַרְעֶכּוֹן:
אֲרִי רַעְוָא קָדָם יִי,
דְּלֹא לְמַשְׁבָּקִי לְמִיזִל
עִמָּכּוֹן.

רש"י < לְהֵלֶךְ עִמָּכֶם : אֵלָּא עִם שָׂרִים
גְּדוּלִים מִכֶּם ; לְמַדְנּוּ, שְׂרוּחַו גְּבוּהָהּ, וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶׁהוּא
בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מָקוֹם, אֵלָּא בַלְשׁוֹן גִּסּוֹת, לְפִיכָךְ וַיִּסָּף עוֹד בָּלָק.

(יד) וַיִּקְוֹמוּ שָׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ
אֶל־בָּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן
בַּלַּעַם הֵלֶךְ עִמָּנוּ:

יד וְקָמוּ רַבְרָבֵי מוֹאָב,
וַאֲתוּ לְוֹת בָּלָק;
וַאֲמָרוּ, סָרִיב בַּלַּעַם
לְמִיתִי עִמָּנָא.

(טו) וַיִּסָּף עוֹד בָּלָק שְׁלַח
שָׂרִים רַבִּים וְנַכְבָּדִים
מֵאֵלָּה:

טו וַאֲוִסִּיף עוֹד, בָּלָק,
שְׁלַח רַבְרָבִין, סָגִיאִין
וַיִּקְרִינן מֵאֵלִין.

(טז) וַיָּבֹאוּ אֶל־בַּלַּעַם וַיֹּאמְרוּ
לּוֹ כֹּה אָמַר בָּלָק בֶּן־צְפּוֹר
אֶל־נָא תִמְנַע מִהֵלֶךְ אֵלַי:

טז וַאֲתוּ, לְוֹת בַּלַּעַם;
וַאֲמָרוּ לֵיהּ, כְּדָנָן אָמַר
בָּלָק בֶּר צְפּוֹר, לֹא כַעַן
תִּתְּמַנַּע, מִלְּמִיתִי לְוֹתִי.

(יז) כִּי־כִבֹּד אַכְבֹּדְךָ מְאֹד
וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי
אֶעֱשֶׂה וּלְכֵה־נָא קִבְּה־לִּי
אֶת הָעָם הַזֶּה:

יז אֲרִי יִקְרָא אֵיקְרִנְךָ
לְחַדָּא, וְכָל דְּתִימַר לִי
אֶעֱבִיד; וְאִיתָא כַעַן,
לוֹט לִי, יֵת, עֲמָא הָדִין.

רש"י < כִּי־כִבֹּד אַכְבֹּדְךָ מְאֹד : (במדבר רבה)
לְשַׁעְבֵּר (ר"ל בְּמַלְחָמַת סִיחוֹן) אֲנִי נוֹתֵן לָךְ :

(יח) וַיַּעַן בַּלַּעַם וַיֹּאמֶר אֶל־
עַבְדִּי בָלָק אִם־יִתֵּן־לִי בָלָק
מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא
אוּכַל לַעֲבֹל אֶת־פִּי יְהוָה
אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ
גְּדוּלָּה:

יח וַאֲתִיב בַּלַּעַם, וַאֲמַר
לְעַבְדִּי בָלָק, אִם יִתֵּין
לִי בָלָק מְלִי בֵיתִיהּ,
כֶּסֶף וְזָהָב לִית לִי
רְשׁוֹ, לְמַעַבְר עַל גְּזִירַת
מִימְרָא דִּיִּי אֱלֹהֵי,
לְמַעַבְד זַעִירְתָא, אוֹ
רַבְתָּא.

רש"י < מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב : לְמַדְנּוּ, שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה וּמַחְמֵד
מִמּוֹן אַחֲרִים. אָמַר : רָאוּי לוֹ לִתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי
צָרִיךְ לְשֹׁכֵר חִילוֹת רַבּוֹת, סָפֵק נוֹצֵחַ סָפֵק אֵינוֹ נוֹצֵחַ, וְאֲנִי
וּדְאִי נוֹצֵחַ. לֹא אוּכַל לַעֲבֹר : עַל כְּרַחוּ גָּלָה שֶׁהוּא בְּרִשּׁוֹת
אַחֲרִים, וְנִתְּנָבֵא כָּאֵן, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְּבָּרְכוּ
הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה :

(יט) וַעֲתָה שִׁבּוּ נָא בְּזֶה גַם־
אַתֶּם הַלֵּילָה וְאִדְעָה מַה־
יִסָּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

יט וַכַּעַן, אוֹרִיכוּ כַעַן
הָכָא אַף אֶתּוֹן בְּלִילְיָא;
וְאִדַּע, מָא יוֹסִיף יִי
לְמַלְלָא עַמִּי.

רש"י < גַּם־אַתֶּם : פִּיּו הַכְּשִׁילוֹ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לַיֵּלךְ בְּפַחֵי
נֶפֶשׁ כְּרָאשׁוֹנִים. מַה־יִּסָּף : לֹא יִשְׁנָה דְּבָרִיו מִבְּרָכָה לְקַלְלָהּ;
הַלּוֹאִי שְׁלֹא יוֹסִיף לְבָרֵךְ ! כָּאֵן נִתְּנָבֵא, שֶׁעֲתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם
בְּרָכוֹת עַל־יָדוֹ :

(כ) וַיָּבֹא אֱלֹהִים | אֶל־בַּלַּעַם
לִילָה וַיֹּאמֶר לוֹ אִם־לִקְרָא
לָךְ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם
לָךְ אַתָּם וְאִךְ אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר־אָדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ
תַּעֲשֶׂה:

כ וַאֲתָא מִימַר מִן קָדָם
יִי לְוֹת בַּלַּעַם, בְּלִילְיָא,
וַאֲמַר לֵיהּ אִם לְמַקְרִי
לָךְ אָתוּ גְבָרִיא, קוֹם
אֵיזִיל עִמָּהוֹן; וּבְרַם,
יֵת פִּתְגָמָא דְּאִמְלִיל
עִמָּךְ יִתִּיה תַּעֲבִיד.

רש"י < אִם־לִקְרָא לָךְ : אִם הִקְרִיאָה שְׁלָךְ וְסָבוֹר אֶתָּה לְטַל עָלֶיךָ
שָׂכָר, קוֹם לָךְ אַתָּם. וְאִךְ : עַל כְּרַחֲךָ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדַבֵּר
אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַּעֲשֶׂה וְאִךְ־עַל־פִּי־כֵן "וַיֵּלֶךְ בַּלַּעַם", אָמַר : שְׂמָא
אֶפְתָּנוּ וַיִּתְּרָצָה :

פרשת בלק – שלישי

(כא) וַיָּקָם בַּלְעָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־אַתְנֹו וַיִּלְךָ עִם־שָׂרֵי מוֹאָב:

כא וקם בלעם בצפרא, וזריז ית אתניה; ואזל, עם רכרבי מואב.

נש"י א ויחבש את אתנו: מכאן, שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו. אמר הקדוש-ברוך-הוא: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר (בראשית כב): "וישכם אברהם בבקר ויחבש את-חמרו". עם-שרי מואב: (במדבר רבה) לבו בלכם שוה:

(כב) וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי־הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְּיָצֵב מִלֶּאֱךָ יְהוָה בַּדֶּרֶךְ לְשַׁטֵּן לוֹ וְהוּא רָכַב עַל־אַתְנֹו וּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ:

כב ויחקיף רגזא דיי, ארי אזיל הוא, ואתעתד מלאכא דיי באורחא, לסטן ליה; והוא רכיב על אתניה, ויתרין עולימוהי עמיה.

נש"י א כי-הולך הוא: ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאנה לילך. לשטן לו: (שם) מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנעו מלחטא, שלא יחטא ויאבדו. שני נערי עמו: מכאן לאדם חשוב היוצא לדך, יוליד עמו שני אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמים זה את זה:

(כג) וַתֵּרָא הָאֵתָנוּן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בַּדֶּרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלוֹפָה בִּידּוֹ וַתַּט הָאֵתָנוּן מִן־הַדֶּרֶךְ וַתֵּלֶךְ בַּשָּׂדֶה וַיֵּךְ בַּלְעָם אֶת־הָאֵתָנוּן לַהֲפֹתָהּ הַדֶּרֶךְ:

כג וחת אתתא דיי מלאכא דיי באורחא, וחרביה שליפא בידיה, וסטת אתנא מן אורחא, ואזלת בחקלא; ומחא בלעם ית אתנא, לאסטיותה לאורחא.

נש"י א ותרא האתון: והוא לא ראה; שנתן הקדוש-ברוך-הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו ידעת, תטרף דעתו כשיראה מזיקין. וחרבו שלופה בידו: אמר: רשע זה הניח כלי אמנותו, שפלי זינן של אמות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אמנות שלהם, אף אני אתפש את שלו ואבא עליו באמנותו. וכן היה סופו (במדבר לא): "וראת בלעם בן-בעור הרגו בחרב":

(כד) וַיַּעֲמֹד מִלְאָךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַפְּרָמִים גֵּדֶר מִזֶּה וּגְדֵר מִזֶּה:

כד וקם מלאכא דיי, בשביל כרמיא אתרא דגדירא מכא, וגדירא מכא.

נש"י א במשעול: כתרגומו: "בשביל". וכן (מ"א כ): "אם ישפק עפר שומרון לשעלים" עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכין. וכן (ישעיה מ): "מי מדד בשעלו מים" ברגליו ובהלוכו. גדר מזה וגדר מזה: סתם "גדר" של אבנים הוא:

(כה) וַתֵּרָא הָאֵתָנוּן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתִּלְחֹץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחֹץ אֶת־רֶגְלָהּ בַּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיִּסָּף לַהֲכַתָּהּ:

כה וחת אתתא דיי מלאכא דיי, ואדחיקת עם בתלא, ודחקת ית רגלא דבלעם, לבתלא; ואוסיף, לממחה.

נש"י א ותלחץ: היא עצמה. ותלחץ: את אחרים את-רגל בלעם:

(כו) וַיּוֹסֶף מִלְאָךְ־יְהוָה עָבוֹר וַיַּעֲמֹד בַּמָּקוֹם צֹר אֲשֶׁר אֵין־דֶּרֶךְ לְנָטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאלוֹ:

כו ואוסיף מלאכא דיי, עבר; וקם באתר עק, דלית אורח למסטי לימינא ולשמאלא.

נש"י א ויוסף מלאך-ה' עבור: לעבר עוד לפניו, להלץ להיות לפניו במקום אחר, כמו (בראשית לב): "והוא עבר לפניהם". ומדרש אגדה יש בתנחומא: מה ראה לעמד בשלשה מקומות? סימני אבות הראהו:

(כז) וַתֵּרָא הָאֵתָנוּן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה וַתַּרְבִּץ תַּחַת בַּלְעָם וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים בַּלְעָם וַיֵּךְ אֶת־הָאֵתָנוּן בַּמָּקָל:

כז וחת אתתא דיי מלאכא דיי, וירבעת תחות בלעם; ותקיף רגזא דבלעם, ומחא ית אתנא בחטרא.

(כח) וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי הָאֵתָנוּ וַתֹּאמֶר לְבַלְעָם מַה־עָשִׂיתִי לָךְ כִּי הִבִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים:

כח ופתח יי, ית פמא דאתנא; ואמרת לבלעם, מא עבדית לך, ארי מחיתני, דנן תלת זמנין.

נש"י א זה שלש רגלים: רמז לו: אתה מבקש לעקר אמה החוגגת שלש רגלים בשנה:

(כט) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְאֵתָנוּן כִּי הִתְעַלְלָתָּ בִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בִּידֵי כִי עָתָה הִרְגֵּיתִיךָ:

כט ואמר בלעם לאתנא, ארי חייבת בי; אלו פון אית חרבא בידי, ארי כען קטלתיך.

נש"י א התעללת: כתרגומו: לשון גנאי ובזיון. לו יש-חרב בידי: גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים: זה הולך להרג אמה שלמה בפיו ולאתון זה צריך לכלי זין:

(ל) וַתֹּאמֶר הָאֵתָנוּן אֶל־בַּלְעָם הֲלוֹא אָנֹכִי אֶתְנָךְ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךָ עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הִהְסַכֵּן הַסַּכְנָתִי לַעֲשׂוֹת לָךְ כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא:

ל ואמרת אתנא לבלעם, הלא אנא אתנך דרכיבת עלי מדאיתך עד יומא הדין המילף אליפנא, למעבד לך דדין; ואמר, לא.

נש"י א ההסכנ הסכנתי: כתרגומו וכן (איוב כב): "הלאל יסכנ-גבר". ורבותינו דרשו מקרא זה (ע"ז ד) בגמרא: אמרו ליה: מאי טעמא? לא רכבת אסוסיא. אמר להון: ברטיבא שדאי ליה כו' כדאיתא במסכת עבודה זרה:

לכ ואמר ליה, מלאכא דיי, על מא מחיתא ית אתנך, דנן תלת זמנין; הא אנא נפקית לסטן, ארי גלי קדמי דאת רעי למיזל באורחא לקבלי.

(לב) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִבִּיתָ אֶת־אַתְנָךְ זֶה שְׁלוֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אָנֹכִי יֹצְאתִי לְשַׁטֵּן כִּי־יִרֹט הַדֶּרֶךְ לְנִגְדִי:

לב ואמר אליו מלאך יהוה, על-מה הבית את-אתנך זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן כי-ירט הדרך לנגדי:

נש"י א כי-ירט הדרך לנגדי: (שבת קד) רבותינו חכמי המשנה דרשוהו נוטריקון: יראה, ראתה, נטתה, בשביל שהדרך לנגדי, כלומר: לקנאתי ולהקניטני. ולפי משעו: "כי חרד הדרך לנגדי לשון "רטט" כי ראיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך, שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב א'): "ותכל דוד" לישנא אחרנא: ירט לשון רצון, וכן (איוב טז) "ועל-ידי רשעים ירטני" מפּיס ומנחם אותו על-ידי רשעים, שאינן אלא מקניטים:

לג וחתני, אתנא, וסטת מן קדמי, דנן תלת זמנין; אלו פון לא סטת מן קדמי, ארי כען אף יתך קטלית ויתת קיימית.

(לג) וַתֵּרָאֵנִי הָאֵתָנוּן וַתַּט לִפְנֵי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נָטַתָּה מִפְּנֵי כִי עָתָה גַם־אֲתַכֶּה הָרִגְתִּי וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי:

לג ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי נטתה מפני כי עתה גם-אתכה הרגתי והחיייתי:

נש"י א אולי נטתה: כמו "לולא" פעמים ש"אולי" משמש בלשון "לולא" גם-אתכה הרגתי: הרי זה מקרא מטרס, והוא כמו: "גם הרגתי אותך", כלומר, לא העכבה בלבד קראתך על ידי, כי גם ההריגה. ואותה החייתי: (במ"ד) ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכלת לעמד בתוכחתה, כמו שכתוב: "ויאמר לא" הרגתה, שלא יאמרו: זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכל להשיב; שחס המקום על כבוד הבריות. וכן (ויקרא כ): "ונאת הבהמה תהרגו" וכן (שם) והרגת את האשה ואת הבהמה:

לד ואמר מלאכא דיי לבלעם, חבית ארי לא ידעית, ארי את מעתד לקדמותי באורחא; וכען אם ביש בעינך, אתוב לי.

(לד) וַיֹּאמֶר בַּלְק כִּי בָא בַלְעָם וַיֵּצֵא לְקִרְאָתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל אֲרָנָן אֲשֶׁר בְּקֶצֶה הַגְּבוּל:

לד ואמר בלק, בלק בלעם; ונפק לקדמותייה לקרחתא דמואב, דעל תחום ארנן דבסטור תחומא.

נש"י א וישמע בלק: שלח שלוחים (במדרש רבה) אלו מטרופולין שלו, עיר החשובה שלו לומר: ראה, מה אלו מבקשים לעקר!:

(לה) וַיֹּאמֶר בַּלְק אֶל־בַּלְק הֲלֹא שָׁלַח שְׁלֹחֹתַי אֵלָיִךְ לְקִרְאָתְךָ לָמָּה לֹא־הִלַּכְתָּ אֵלָי הָאֲמָנָם לֹא אוֹכֵל כִּבְדֶּךָ:

לה ואמר בלק אל-בלק, הלא משלח שלחתי אליך לקראתך למה לא-הלכת אלי האמנם לא אוכל כבודך:

נש"י א האמנם לא אוכל כבודך: נתנבא, שסופו לצאת מעמו בקלון:

(לח) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בַּלְק הִנֵּה־בָאתִי אֵלֶיךָ עַתָּה וְהִכָּל אוֹכֵל דָּבָר מֵאוֹמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

לח ואמר בלעם לבלק, הא איתתי לותך כען, המיכל יכילנא למלא מדעם: פתגמא, דישיי יי בפמי ויתיה אמליל.